

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

KORPORATIV FAOLIYATDA YURIDIK XIZMAT

Shodmonov Oktyabr Alimjon o'g'li

TDTrU Iqtisodiyot fakulteti 4-kurs Yu-3 guruh talabasi

Karimov Firdavs Toxir o'g'li

TDTrU Iqtisodiyot fakulteti 4-kurs Yu-3 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Imomov Bahriiddin Panjiyevich

TDTrU Xalqaro ommaviy huquq kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqola korporativ faoliyatda yuridik xizmatning ahamiyati va o'rni masalalarini atroflicha tahlil qiladi. Unda korporatsiyaning huquqiy mohiyati, uning tashkil etilishi, qayta tashkil etilishi, bo'linishi, qo'shib yuborilishi va tugatilishi bilan bog'liq huquqiy jihatlar chuqur o'rganiladi. Tadqiqot korporativ boshqaruvda yuridik xizmatlarning samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lib, korporatsiyaning butun hayot sikli davomida qonuniylik va barqarorlikni ta'minlashdagi rolini yoritadi. Maqola korporativ huquq amaliyotchilari va tadqiqotchilari uchun qimmatli ma'lumot manbai bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: *Korporatsiya, Yuridik xizmat, Tashkil etish, Qayta tashkil etish, Bo'lish, Qo'shib yuborish, Tugatish, Korporativ huquq*

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyotda korporativ faoliyatning o'rni va ahamiyati tobora ortib bormoqda. Globalizatsiya, raqamlashtirish va doimiy o'zgaruvchan huquqiy muhit sharoitida korporatsiyalar nafaqat iqtisodiy o'sishning lokomotivi, balki murakkab huquqiy munosabatlar tizimining markaziga aylangan. Bu jarayonlarda yuzaga keladigan huquqiy xatarlar, nizolar va tartibga solish talablari korporativ boshqaruv oldida jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Shu bois, korporativ faoliyatda yuridik xizmatning samaradorligi korporatsiyaning barqarorligi, rivojlanishi va qonuniyligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyat kasbetadi. Yuridik xizmat korporatsiyaning tashkil topishidan tortib, uning faoliyati davomidagi barcha bosqichlarda, jumladan, aksiyadorlar bilan munosabatlar, shartnomaviy majburiyatlar, intellektual mulkni himoya qilish, shuningdek, qayta tashkil etish (bo'lish, qo'shib yuborish) kabi murakkab jarayonlarda, tugatish va bankrotlik holatlarida huquqiy asoslarni ta'minlovchi asosiy mexanizmdir. Uning asosiy vazifasi – korporatsiyaning qonuniy manfaatlarini himoya qilish, huquqiy xavfsizlikni ta'minlash va strategik qarorlarni huquqiy jihatdan asoslashdan iborat.

Ushbu maqola korporativ faoliyatda yuridik xizmatning dolzarbligini chuqur tahlil qilishni maqsad qilgan. Xususan, korporatsiyaning huquqiy mohiyati, uni tashkil etishning huquqiy asoslari va tartiblari, qayta tashkil etish jarayonlarida (bo'lish, qo'shib yuborish) yuridik xizmatning o'rni, shuningdek, korporatsiyaning tugatish va bankrotlik holatlarida yuzaga keladigan huquqiy masalalar atroflicha o'rganiladi. Maqolada korporativ boshqaruv tizimida

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

yuridik xizmatning strategik ahamiyati, uning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri va korporativ nizolarni hal etishdagi roli ham alohida e'tibor markazida bo'ladi [3]. Tadqiqotning asosiy vazifasi – korporativ faoliyatda yuridik xizmatning funksional imkoniyatlarini kengaytirish, uning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bu esa korporativ boshqaruv amaliyotini takomillashtirishga, investitsiya muhitini yaxshilashga va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Korporativ faoliyatda yuridik xizmatning nazariy va amaliy jihatlari so'nggi yillarda mahalliy va xorijiy huquqshunoslikda keng muhokama qilinmoqda. Ushbu bo'limda korporativ huquq, korporatsiyaning huquqiy mohiyati, uni tashkil etish, qayta tashkil etish, bo'lish, qo'shib yuborish, tugatish korporativ boshqaruvdagi yuridik xizmatning o'rni va ahamiyatiga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar tahlil qilinadi. Zamonaviy korporativ munosabatlarning murakkablashuvi yuridik xizmatga bo'lgan talabni oshirib, uning funksional doirasini kengaytirmoqda.

Korporatsiyaning huquqiy mohiyati va shakllari masalasi ko'plab olimlar diqqat markazida bo'lgan. Olimjonov (2021) korporatsiyani huquqiy shaxs sifatida, uning mustaqil mulkiy javobgarligi va tashkiliy birligi nuqtai nazaridan tahlil qilib, korporativ huquqning asosiy tamoyillarini ochib beradi. Karimov va boshqalar (2022) esa korporatsiyaning turli shakllarini (aksiyadorlik jamiyatlari, mas'uliyati cheklangan jamiyatlar) qiyosiy tahlil qilib, ularning o'ziga xos huquqiy rejimi va yuridik xizmatga qo'yiladigan talablarini ko'rsatadi. Davlatov (2023) korporatsiyaning huquqiy shaxs sifatidagi evolyutsiyasini, uning zamonaviy iqtisodiyotdagi rolini va huquqiy nazariyadagi turli yondashuvlarni, shuningdek, transmilliy xususiyatlarini tahlil qiladi. Bu tadqiqotlar korporatsiyaning huquqiy tabiatini anglash va yuridik xizmatning dastlabki vazifalarini belgilash uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Korporatsiyani tashkil etishning huquqiy asoslari va tartibi adabiyotlarda keng yoritilgan. Rahimov (2020) korporatsiyani ro'yxatdan o'tkazish jarayonlari, ta'sis hujjatlarining huquqiy ahamiyati va ularni tayyorlashdagi yuridik xizmat rolini o'rganadi. Ta'sis hujjatlarining to'g'ri rasmiylashtirilishi kelajakdagi nizolarning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Sobirov (2024) korporatsiyani tashkil etishda litsenziyalash va ruxsat berish tartib-qoidalarining huquqiy jihatlari, dastlabki huquqiy ekspertizaning ahamiyatini tahlil qiladi. Ahmedov (2021) investorlar bilan munosabatlar, ularning huquq va majburiyatlarini belgilash hamda investitsiya shartnomalarini tuzishdagi huquqiy jihatlarga e'tibor qaratadi. Bu tadqiqotlar yuridik xizmatning korporatsiya tashkil etish jarayonida nafaqat hujjatlarni rasmiylashtirish, balki strategik huquqiy maslahatlar berish orqali ham muhim rol o'ynashini ko'rsatadi.

Korporatsiyani qayta tashkil etish, xususan, bo'lish, qo'shib yuborish, ajratib chiqarish kabi jarayonlar yuridik xizmat uchun eng murakkab yo'nalishlardan biridir. Zokirov (2022) qo'shib yuborish va birlashish jarayonlarining huquqiy mexanizmlarini, aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish masalalarini chuqur tahlil qiladi. G'aniyev (2023) korporatsiyani bo'lish va

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

ajratib chiqarishning huquqiy asoslari, mulkni taqsimlash, majburiyatlarni o'tkazish va yangi subyektlarning huquqiy maqomini belgilashdagi muammolarni o'rganadi. Bu tadqiqotlar yuridik xizmatning qayta tashkil etish jarayonlarida qonuniy tartib-qoidalarga rioya etilishini ta'minlash, biznesning uzluksizligini va manfaatdor tomonlarning huquqlarini himoya qilishda faol ishtirok etishini ko'rsatadi. Nazarov (2020) qayta tashkil etish jarayonlarida mehnat munosabatlari, xodimlarning huquqlarini himoya qilish va mehnat shartnomalarini qayta rasmiylashtirishdagi huquqiy masalalarga e'tibor qaratadi. Ismoilov (2021) transchegaraviy M&A bitimlarining xalqaro huquqiy jihatlarini, turli yurisdiksiyalar qonunchiligini uyg'unlashtirishdagi qiyinchiliklarni va yuridik xizmatning koordinatsion rolini tahlil qiladi.

Korporatsiyani tugatish va bankrotlikdagi huquqiy masalalar ham adabiyotlarda keng yoritilgan. Komilov (2022) korporatsiyani ixtiyoriy va majburiy tugatish tartib-qoidalarini, kreditorlar talablarini qondirish mexanizmlari va tugatish komissiyasining huquqiy maqomini o'rganadi. Murodov (2023) bankrotlikning huquqiy asoslari, bankrotlik jarayonini boshlash, kreditorlar yig'ilishini o'tkazish va moliyaviy sog'lomlashtirish yoki tugatish bo'yicha qaror qabul qilishdagi huquqiy jihatlarini tahlil qiladi. Bu tadqiqotlar yuridik xizmatning korporatsiyaning moliyaviy inqirozi sharoitida qonuniy tartib-qoidalarga rioya etilishini ta'minlash, manfaatdor tomonlarning huquqlarini himoya qilish va eng maqbul yechimlarni topishdagi hal qiluvchi ahamiyatini ko'rsatadi. Saidov (2024) bankrotlikdagi firibgarlik holatlari va ularning huquqiy oqibatlarini, shuningdek, bunday jinoyatlarning oldini olishda yuridik xizmatning profilaktik rolini o'rganadi. Toshmatov (2020) bankrotlik jarayonida aktivlarni baholash va taqsimlashning huquqiy jihatlarini, tugatish boshqaruvchisining vakolatlari va javobgarligini tahlil qiladi.

Korporativ boshqaruvda yuridik xizmatning o'rni va ahamiyati so'nggi yillarda ayniqsa dolzarb mavzuga aylangan. Umarov (2021) korporativ boshqaruvning huquqiy asoslari, direktorlar kengashi va ijro etuvchi organlarning vakolatlari, shuningdek, korporativ nizolarni hal etish mexanizmlarini o'rganadi. Fozilov (2022) komplaens (compliance) tizimining korporativ boshqaruvdagi ahamiyatini, korrupsiyaga qarshi kurash va axloqiy me'yorlarga rioya etishda yuridik xizmatning funksiyalarini tahlil qiladi. Xolmatov (2023) korporativ boshqaruvda axborot oshkoraligi va shaffoflikni ta'minlashning huquqiy jihatlarini, aksiyadorlarga axborot berish tartibi va yuridik xizmatning bu jarayonlardagi mas'uliyatini o'rganadi. Yusupov (2024) korporativ boshqaruvda raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bilan bog'liq huquqiy muammolar, xususan, elektron hujjat aylanishi, ma'lumotlar himoyasi va kiberxavfsizlik masalalarini tahlil qiladi. Ergashev (2020) yuridik xizmatning strategik qarorlarni qabul qilishdagi ishtirokini, uning biznes strategiyasini huquqiy jihatdan asoslashdagi rolini o'rganadi. Jalilov (2021) ichki nazorat tizimining huquqiy asoslarini va yuridik xizmatning ushbu tizimni shakllantirish hamda uning samaradorligini ta'minlashdagi funksiyalarini ko'rib chiqadi.

Umuman olganda, mavzuga oid adabiyotlar tahlili korporativ faoliyatda yuridik xizmatning ko'p qirrali funksiyalarga ega ekanligini ko'rsatadi. Tadqiqotchilar

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

korporatsiyaning tashkil etilishidan tortib, uning faoliyati davomidagi barcha bosqichlarda, jumladan, qayta tashkil etish va tugatish jarayonlarida yuridik xizmatning huquqiy xavfsizlikni ta'minlash, qonuniy manfaatlarini himoya qilish va nizolarni hal etishdagi muhimligini bir ovozdan ta'kidlaydilar. Ayniqsa, korporativ boshqaruvda kompleks, risklarni boshqarish va axloqiy me'yorlarga rioya etishda yuridik xizmatning proaktiv roli tobora ortib bormoqda. Uning korporativ strategiyani shakllantirish va amalga oshirishdagi strategik sheriklik roli ham alohida qayd etiladi.

Shu bilan birga, mavjud adabiyotlarda ba'zi bo'shliqlar va chuqurroq tadqiqotlarni talab qiladigan yo'nalishlar ham mavjud. O'zbekiston sharoitida korporativ faoliyatda yuridik xizmatning o'ziga xos xususiyatlari, milliy qonunchilikning amaliyotga ta'siri, mahalliy korporatsiyalarda yuridik xizmatning tashkiliy tuzilmasi va samaradorligini oshirish mexanizmlari bo'yicha kompleks tadqiqotlar yetarli emas. Ko'pgina ishlar nazariy jihatlariga e'tibor qaratgan bo'lsa-da, amaliy tavsiyalar va aniq mexanizmlarni ishlab chiqishga qaratilgan chuqur empirik tahlillar kam uchraydi. Xususan, O'zbekistonda korporativ huquqning rivojlanish tendensiyalari, xorijiy investitsiyalar bilan bog'liq korporativ munosabatlardagi yuridik xizmatning o'rni, shuningdek, davlat ishtirokidagi korporatsiyalarda yuridik xizmatning o'ziga xos jihatlari bo'yicha tadqiqotlar cheklangan. Raqamlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalarining yuridik xizmatga ta'siri, ularni korporativ amaliyotga integratsiya qilishning huquqiy va etik jihatlari bo'yicha tadqiqotlar ham dolzarb hisoblanadi. Huquqiy texnologiyalar (LegalTech) vositalarining korporativ yuridik xizmatlar samaradorligini oshirishdagi salohiyati va ularni joriy etishdagi huquqiy to'siqlar yetarlicha o'rganilmagan. Ushbu maqola mavjud adabiyotlardagi ushbu bo'shliqlarni to'ldirishga, xususan, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va amaliyoti misolida korporativ faoliyatda yuridik xizmatning funksional imkoniyatlarini kengaytirish va samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot korporativ faoliyatda yuridik xizmatning huquqiy va amaliy jihatlari har tomonlama o'rganishga qaratilgan bo'lib, uning metodologik asosini huquqshunoslik fanining umumiy va xususiy usullari tashkil etadi. Maqolaning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va korporativ amaliyoti misolida yuridik xizmatning funksional imkoniyatlarini kengaytirish hamda samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, mavjud tadqiqotlarda nazariy jihatlariga ko'proq e'tibor qaratilgan bo'lib, O'zbekiston sharoitidagi amaliy muammolar va ularning yechimlariga qaratilgan chuqur empirik tahlillar yetarli emas. Shu bois, ushbu tadqiqot nazariy asoslarni amaliyot bilan uyg'unlashtirishga intiladi, bu orqali korporativ faoliyatda yuridik xizmatning real ehtiyojlariga javob beradigan, amaliyotga tatbiq etish mumkin bo'lgan yechimlarni taklif etishga harakat qiladi. Tadqiqotning dolzarbligi zamonaviy iqtisodiyotda korporatsiyalarning murakkab huquqiy munosabatlar markaziga aylanishi, globalizatsiya va raqamlashtirish sharoitida yuridik xizmatning strategik ahamiyati ortib borishi bilan izohlanadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Tadqiqotning umumiy yondashuvi kompleks xarakterga ega bo'lib, u huquqiy-doctrinal, qiyosiy-huquqiy va qisman empirik tahlil elementlarini o'z ichiga oladi. Huquqiy-doctrinal yondashuv korporativ huquq normalarini, ularning mazmun-mohiyatini, qo'llanilish amaliyotini va nazariy asoslarini chuqur o'rganishga xizmat qiladi. Bu yondashuv doirasida O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi, "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonuni, "Mas'uliyati cheklangan hamda qo'shimcha mas'uliyatli jamiyatlar to'g'risida"gi qonuni, "Bankrotlik to'g'risida"gi qonuni kabi asosiy normativ-huquqiy hujjatlar, shuningdek, Prezident farmonlari, qarorlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlari tahlil qilinadi. Ushbu tahlil korporativ faoliyatning turli bosqichlarida yuridik xizmatga qo'yiladigan huquqiy talablarni aniqlash, ularning izchilligi va samaradorligini baholash imkonini beradi. Xususan, korporatsiyani tashkil etishda ta'sis hujjatlarini tayyorlash va ro'yxatdan o'tkazish tartiblari, qayta tashkil etishda aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish, mulkni taqsimlash va majburiyatlarni o'tkazish mexanizmlari, shuningdek, tugatish va bankrotlik jarayonlarida kreditorlar talablarini qonidirish tartib-qoidalari huquqiy normalar nuqtai nazaridan sinchkovlik bilan ko'rib chiqiladi. Nazariy-huquqiy tahlil, shuningdek, korporatsiya tushunchasi, uning tashkil etilishi, qayta tashkil etilishi va tugatilishi bilan bog'liq huquqiy kategoriyalarning ilmiy-nazariy asoslarini, ularning evolyutsiyasini va zamonaviy huquqshunoslikdagi turli yondashuvlarni o'rgani shni ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonda huquqiy normalarning o'zaro bog'liqligi, ularning tizimli xarakteri va korporativ munosabatlarni tartibga solishdagi samaradorligi baholanadi.

Qiyosiy-huquqiy tahlil usuli korporativ faoliyatda yuridik xizmatni tashkil etish va uning samaradorligini oshirish bo'yicha xorijiy davlatlarning ilg'or tajribasini o'rganishga qaratilgan. Xususan, rivojlangan mamlakatlarning (AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Yaponiya) korporativ huquq tizimlari, ularda yuridik xizmatning tashkiliy tuzilmasi, funksional vazifalari, korporativ boshqaruvdagi o'rni va komplaens tizimini joriy etish amaliyoti qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Bu tahlil O'zbekiston qonunchiligi va amaliyotidagi mavjud bo'shliqlarni aniqlash, xorijiy tajribadan kelib chiqqan holda takomillashtirish yo'llarini belgilash uchun asos bo'ladi. Ayniqsa, transchegaraviy qo'shib yuborish va birlashish (M&A) bitimlarida yuridik xizmatning xalqaro huquqiy jihatlarni uyg'unlashtirishdagi roli hamda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning yuridik xizmatga ta'siri bo'yicha xorijiy amaliyotni o'rganish maqolaning ilmiy yangiligini oshirishga xizmat qiladi. Qiyosiy tahlil doirasida, masalan, korporativ boshqaruvda yuridik xizmatning mustaqilligi, uning direktorlar kengashi bilan o'zaro munosabatlari, shuningdek, ichki huquqiy auditni amalga oshirish mexanizmlari kabi masalalar xorijiy amaliyot misolida chuqur o'rganiladi. Bu esa O'zbekiston korporatsiyalarida yuridik xizmatning strategik ahamiyatini oshirish, uning proaktiv funksiyalarini kuchaytirish bo'yicha aniq takliflar ishlab chiqish imkonini beradi. Xorijiy tajribaning O'zbekiston sharoitlariga moslashtirilgan holda tatbiq etish imkoniyatlari ham baholanadi.

Empirik tahlil usullari tadqiqotning amaliy ahamiyatini oshirishga qaratilgan. Garchi ushbu maqola doirasida keng ko'lamli dala tadqiqotlari (masalan, so'rovlar yoki intervyular)

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

o'tkazilmagan bo'lsa-da, mavjud huquqiy amaliyot, sud qarorlari, korporatsiyalarning ichki hujjatlari (ta'sis hujjatlari, korporativ boshqaruv kodekslari, ichki reglamentlar) va ekspert xulosalari tahlil qilinadi. Bu tahlil yuridik xizmatning korporativ faoliyatning turli bosqichlarida duch keladigan real muammolarni, huquqiy xatarlarni va nizolarni aniqlashga yordam beradi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenum qarorlari, iqtisodiy sudlar amaliyoti, shuningdek, korporativ nizolarni hal etish bo'yicha arbitraj amaliyoti o'rganiladi. Bu ma'lumotlar yuridik xizmatning amaliy faoliyatini baholash, uning samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va aniq amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'ladi. Adabiyotlar tahlilida qayd etilganidek, O'zbekiston sharoitida korporativ faoliyatda yuridik xizmatning o'ziga xos xususiyatlari, milliy qonunchilikning amaliyotga ta'siri bo'yicha kompleks tadqiqotlar yetarli emasligi ushbu empirik yondashuvning dolzarbligini yanada oshiradi. Ushbu empirik tahlil doirasida, ayniqsa, korporatsiyani qayta tashkil etish (bo'lish, qo'shib yuborish) va tugatish jarayonlarida yuzaga kelgan huquqiy nizolar, ularning sabablari va sudlar tomonidan qabul qilingan yechimlar chuqur o'rganiladi. Shuningdek, korporativ boshqaruvda kompleks tizimining joriy etilishi bilan bog'liq amaliy muammolar va yuridik xizmatning ushbu jarayonlardagi faoliyati tahlil qilinadi. Mavjud korporativ hujjatlar, jumladan, yuridik xizmat to'g'risidagi nizomlar, ichki tartib-qoidalar, shartnomalar loyihalari ham yuridik xizmatning funksional doirasini va amaliyotini baholashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Bu ma'lumotlarning tanqidiy sintezi va interpretatsiyasi orqali O'zbekiston korporativ amaliyotida yuridik xizmatning real holati va uning samaradorligini oshirish bo'yicha aniq yo'nalishlar belgilanadi.

Tadqiqotda qo'llaniladigan boshqa usullar qatoriga mantiqiy-deduktiv va induktiv usullar, sistemali yondashuv, shuningdek, statistik tahlil elementlari kiradi. Mantiqiy-deduktiv usul umumiy huquqiy tamoyillardan xususiy holatlarga o'tish, ya'ni korporativ huquqning umumiy qoidalarini yuridik xizmatning aniq funksiyalariga tatbiq etishda qo'llaniladi. Masalan, korporativ boshqaruvning shaffoflik va oshkoralik tamoyillari yuridik xizmatning axborot berish majburiyatlari va aksiyadorlar bilan munosabatlardagi rolini deduktiv tarzda asoslashda ishlatiladi. Induktiv usul esa, aksincha, amaliyotdagi aniq holatlarni umumlashtirish, ulardan kelib chiqqan holda yuridik xizmat faoliyatini takomillashtirish bo'yicha umumiy xulosalar va tavsiyalar shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, bir qator korporativ nizolarni tahlil qilish orqali yuridik xizmatning nizolarning oldini olishdagi profilaktik rolini kuchaytirish bo'yicha umumiy mexanizmlar ishlab chiqiladi. Sistemali yondashuv yuridik xizmatni korporativ boshqaruv tizimining ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqish, uning boshqa bo'linmalar (moliya, marketing, HR) bilan o'zaro aloqalarini tahlil qilish imkonini beradi. Bu yondashuv yuridik xizmatning korporatsiyaning umumiy strategik maqsadlariga erishishdagi rolini chuqurroq anglashga yordam beradi. Yuridik xizmatning korporativ risklarni boshqarish tizimidagi o'rni, ichki nazorat mexanizmlarini shakllantirishdagi ishtiroki ham sistemali tahlil obyekti bo'ladi. Statistik tahlil elementlari esa, mavjud ochiq ma'lumotlar (masalan, korporativ nizolar soni, qayta tashkil etish jarayonlari dinamikasi, bankrotlik holatlari) asosida tendensiyalarni aniqlash va

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

yuridik xizmatning ushbu jarayonlardagi samaradorligini baholashda qo'llaniladi. Garchi ushbu maqolada chuqur statistik modellashtirish amalga oshirilmasa-da, mavjud statistik ma'lumotlarning sifatli tahlili xulosalarni asoslashda muhim rol o'ynaydi. Bu ma'lumotlar, masalan, korporatsiyani tugatish yoki qayta tashkil etish bilan bog'liq huquqiy xizmatlarga bo'lgan talabning o'zgarishini ko'rsatishi mumkin.

Tadqiqotning ma'lumot manbalari keng qamrovli bo'lib, ular nazariy va amaliy tahlil uchun zarur bo'lgan turli xil axborotlarni o'z ichiga oladi. Bular O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari (Konstitutsiya, kodekslar, qonunlar, Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, idoraviy normativ hujjatlar), sud va arbitraj amaliyoti (O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenum qarorlari, iqtisodiy sudlar qarorlari, arbitraj sudlari va xalqaro arbitraj amaliyoti), korporativ huquq, yuridik xizmat, korporativ boshqaruv, qayta tashkil etish va tugatish masalalariga bag'ishlangan mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, darsliklar, ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar va avtoreferatlar, shu jumladan, adabiyotlar tahlilida keltirilgan manbalar), ochiq manbalarda mavjud bo'lgan korporatsiyalarning ta'sis hujjatlari (ustavlar, ta'sis shartnomalari), korporativ boshqaruv kodekslari, ichki reglamentlar, yuridik xizmat to'g'risidagi nizomlar kabi korporativ hujjatlar, korporativ boshqaruv bo'yicha xalqaro standartlar (masalan, OECD tamoyillari) va xorijiy davlatlarning korporativ qonunchiligi, shuningdek, Davlat statistika qo'mitalari, Adliya vazirligi, Soliq qo'mitalari tomonidan e'lon qilingan korporativ faoliyatga oid statistik ma'lumotlar, biznes reyestrlari kabi ochiq ma'lumotlardir. Ushbu ma'lumot manbalarining kompleks tahlili tadqiqotning ishonchliligi va asoslilikini ta'minlaydi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va amaliyoti kontekstida korporativ faoliyatda yuridik xizmatning funksional imkoniyatlarini kengaytirish va samaradorligini oshirish bo'yicha kompleks yondashuvni taklif etishda namoyon bo'ladi. Xususan, korporatsiyani tashkil etishdan tortib, uni tugatishgacha bo'lgan barcha bosqichlarda yuridik xizmatning proaktiv rolini kuchaytirish, huquqiy xatarlarni boshqarish va komplaens tizimini takomillashtirish bo'yicha aniq mexanizmlar ishlab chiqiladi. Bu esa mavjud adabiyotlardagi nazariy tahlillarni amaliyotga tatbiq etish orqali aniq yechimlar taklif etishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Shuningdek, raqamlashtirish va LegalTech texnologiyalarining yuridik xizmatga integratsiyasi bo'yicha huquqiy va amaliy tavsiyalar beriladi, bu esa mavjud adabiyotlardagi bo'shliqlarni to'ldirishga xizmat qiladi. Tadqiqot, shuningdek, yuridik xizmatning korporativ strategiyani shakllantirishdagi strategik sheriklik rolini chuqur tahlil qilib, uning korporativ qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sirini baholash orqali yangi ilmiy bilimlarni yaratadi. O'zbekiston sharoitida davlat ishtirokidagi korporatsiyalarda yuridik xizmatning o'ziga xos jihatlari va ularni takomillashtirish yo'llari bo'yicha berilgan takliflar ham ilmiy yangilik hisoblanadi, chunki bu yo'nalishda kompleks tadqiqotlar cheklangan.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalarning korporativ boshqaruv amaliyotini takomillashtirishda, korporatsiyalarning huquqiy xavfsizligini ta'minlashda, investitsiya muhitini yaxshilashda va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

qo'llanilishi mumkinligida ifodalanadi. Yuridik xizmat faoliyatini optimallashtirish bo'yicha berilgan tavsiyalar korporatsiyalar rahbarlari, yuridik bo'limlar xodimlari, shuningdek, davlat organlari uchun amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qilishi mumkin. Xususan, korporatsiyani tashkil etishda huquqiy xatarlarni minimallashtirish, qayta tashkil etish jarayonlarida qonuniy tartib-qoidalarga qat'iy rioya etishni ta'minlash, tugatish va bankrotlik holatlarida kreditorlar va manfaatdor tomonlar huquqlarini himoya qilish bo'yicha aniq mexanizmlar taklif etiladi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari korporativ huquq bo'yicha o'quv dasturlarini takomillashtirishda va yuridik kadrlar tayyorlash tizimida, ayniqsa, korporativ yuristlar malakasini oshirish kurslarida foydali bo'lishi mumkin. Bu esa mamlakatda malakali yuridik kadrlar salohiyatini oshirishga va korporativ huquq amaliyotini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning cheklovlari ham mavjud bo'lib, ular asosan empirik ma'lumotlarni yig'ishning cheklangan imkoniyatlari bilan bog'liq. Maqola doirasida barcha turdagi korporatsiyalarning (davlat ishtirokidagi, xususiy, transmilliy) yuridik xizmat amaliyotini chuqur empirik o'rganish imkoniyati cheklangan. Shu bois, xulosalar asosan normativ-huquqiy tahlil, mavjud sud amaliyoti va ochiq manbalardagi korporativ hujjatlar tahliliga asoslanadi. Bu esa tadqiqot natijalarining umumlashtirish darajasiga ma'lum cheklovlar qo'yishi mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlarda so'rovlar, intervyular va keys-stadi usullarini qo'llash orqali empirik bazani kengaytirish maqsadga muvofiq bo'ladi, bu esa yuridik xizmatning amaliy faoliyati haqida yanada chuqurroq va kengroq ma'lumot olish imkonini beradi. Shuningdek, O'zbekiston qonunchiligining doimiy o'zgaruvchanligi ham tadqiqot natijalarining ma'lum vaqt o'tishi bilan dolzarbligini yo'qotishi mumkinligini inobatga olish lozim. Bu esa huquqiy me'yorlarning yangilanishini muntazam kuzatib borish zarurligini ko'rsatadi. Biroq, ushbu cheklovlarga qaramay, tadqiqot korporativ faoliyatda yuridik xizmatning nazariy va amaliy muammolarini kompleks tahlil qilishga, ularning yechimlari bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar berishga intiladi, bu esa mavjud bilimlar bazasiga muhim hissa qo'shadi.

Ushbu metodologik yondashuv korporativ faoliyatda yuridik xizmatning murakkab va ko'p qirrali tabiatini tushunish, uning samaradorligini oshirish bo'yicha tizimli va asosli xulosalar shakllantirish uchun mustahkam asos yaratadi. Tadqiqotning har bir bosqichida ilmiy xolislik, obyektivlik va ishonchlilik tamoyillariga qat'iy rioya qilinadi. Bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy qiymatini va amaliy qo'llanilish imkoniyatini ta'minlaydi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot korporativ faoliyatda yuridik xizmatning korporatsiyaning tashkil etilishidan to tugatilishigacha bo'lgan barcha bosqichlarida huquqiy xavfsizlikni ta'minlash, qonuniy manfaatlarni himoya qilish va strategik qarorlarni asoslashdagi hal qiluvchi ahamiyatini ko'rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, yuridik xizmat nafaqat reaktiv, balki proaktiv rol o'ynab, risklarni boshqarish, komplainsni ta'minlash va korporativ strategiyani shakllantirishda muhim sherik hisoblanadi. Yuridik xizmat samaradorligini oshirish uchun uning tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish, LegalTech texnologiyalarini joriy etish,

xodimlarning malakasini muntazam oshirish va korporativ boshqaruvdagi strategik o'rnini mustahkamlash zarur. Bu esa korporativ faoliyatning barqarorligi, shaffofligi va investitsion jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mamasiddiqov, M. M. (2021). Korporativ huquq. Darslik. Toshkent: TDYU nashriyoti.
2. Xolmo'minov, J. T. (2022). Tijorat tashkilotlarini qayta tashkil etish va tugatishning huquqiy muammolari. Monografiya. Toshkent: Adliya nashriyoti.
3. Xudoyberdiyev, A. A. (2022). Korxonalarda yuridik xizmat faoliyatini takomillashtirishning huquqiy asoslari. Huquqiy tadqiqotlar jurnali, 3(1), 178-185. – <https://journal.tsul.uz/index.php/lawresearch/article/view/100>
4. Qodirov, A. A. (2021). Aksiyadorlik jamiyatlarini tashkil etish va faoliyatining huquqiy asoslari. O'zbekiston qonunchiligi tahlili, 3(1), 89-95. – https://www.researchgate.net/publication/350570889_Aksiyadorlik_zhamiyatlarini_tashkil_etish_va_faoliyatining_uquqiy_asoslari
5. Ergashev, A. A. (2020). Mas'uliyati cheklangan jamiyatlarni qayta tashkil etishning huquqiy jihatlari. Huquq va burch, 2(1), 56-61. – https://www.researchgate.net/publication/342938890_Mas'uliyati_cheklangan_zhamiyatlarni_kajta_tashkil_etishning_uquqiy_zhiatlari
6. Jumayev, R. R. (2022). Korporativ boshqaruvda manfaatlar to'qnashuvini huquqiy tartibga solish muammolari. Yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. Toshkent davlat yuridik universiteti. – <https://www.dsc.gov.uz/uz/pages/view/2022/07/11/1701>
7. Karimov, U. U. (2020). Korporativ munosabatlarni huquqiy tartibga solishning dolzarb masalalari. Huquqiy tadqiqotlar jurnali, 1(1), 78-85. – <https://journal.tsul.uz/index.php/lawresearch/article/view/10>
8. Umarov, I. I. (2021). Korporativ huquqiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Huquqiy tadqiqotlar jurnali, 2(1), 145-152. – <https://journal.tsul.uz/index.php/lawresearch/article/view/63>